

cupiditatemque reprimat, ut eam irritet magis, et ad peccandum veluti invitet.

§. CLXV.

Ex his vero principiis jam porro colligimus, 69.) Conclu- non ferre reipublicæ securitatem ut pœna talionis pec- siones cantibus irrogetur, *) adeoque 70.) nec sufficere re- inde eli- gulam, pœnarum debere esse proportionem cum de- citæ. niti, nisi illa non tam de ipsis factis illicitis, quam de libidine hujusmodi facinora patrandi intelligatur. Præterea quum unum delictum altero magis noxiū sit reipublicæ, unumque altero magis gliscat in decus publicum: facile reddideris rationem, 71.) cur, quo magis delictum lædit securitatem publicam, eo acro- ribus pœnis ab eo deterreantur homines, et 72.) cur, glis- cente delicto, pœna quoque intendi soleat.

*) Probasse talionem videtur ipse Deus, Exod. XXI. 23. Lev. XXIV. 50. Deut. XIX. 19. Notum quoque est illud Decemvirorum; si MEMBRUM RUPSI, NI CUM EO PACIT, TALIO ESTO, apud Gell. Noct. Att. XX. 1. Sed uti legem divinam ipsi Hebreorum magistri ita interpretantur, ut tales noxas pecunia potuisse expiari contendant: Conf. Joseph. antiqu. Jud. IV. 8. ita et apud Romanos hanc legem umquam in usu fuisse, negat Cæcilius jureconsultus apud Gellium ibid. Et sunt fortassis talia παροιμίαι, quibus indicatur, non fieri injuriam illi, qui, quale alteri intulerit, tale ipse quoque malum ferat, quamvis non semper idem sustineat. Vid. Jo. Cleric. ad Exod. XXI. 22. Quo sensu et Pythagoras pœnam πτίχησεν seu parem passionem esse dicebat. Utcumque sese res habeat, talionem non semper locam habere inde probatur, 1) quod aliquando vix pœna nomen meritura sit hujusmodi talio, e. g. si ei, qui mihi decem nummos in via publica vi rapuit, totidem nummos rapere jubear: si homo nullius dignitatis, qui magistratum percussit, ipse quoque percuciatur. 2) Quod aliquando ne fieri quidem possit, ut idem patiatur delinquens, quod fecerat, e. g. si luscus alteri utrumque oculum excluserit. 3) Quod aliquando ita servari non possit æqualitas, ut non plus patiatur qui deliquerit, quam is, in quem delictum admissum est. Sic e. g. scio, noc-

tu-

tuvagum occurrenti sibi homini ita gladium adegisse per corpus, ut cuspis ex tergo emineret, et hunc tamen, nullo intestino læso, brevi convaluisse. An vero vel omnes medici junctis consiliis ita gladio trajecissent illum hominem, ut salvus evaderet?

§. CLXVI.

Quandoquidem tamen, uti in reliquarum actionum humanarum, ita et in delictorum imputatione, omni circunstantiarum habenda est ratio earumque una sæpe totam rem mutat: (Lib. I. §. C. 8. 9.) contingere sane potest, 73.) ut ob idem delictum in unum gravius, quam in alterum animadvertisatur, adeoque 74.) in definienda pœna ratio sit habenda non modo personæ delinquentis, sed et 75.) ejus, cui delicto notatum est, itemque 76.) objecti, 77.) effectus, immo et 78.) loci, temporis, similiumque περιγράφων.*)

*) Sic quod ad personam delinquentem attinet, majorem omnino pœnam meretur is, quem cognatio, prudentia, officium, ætas, dignitas à delicto revocare debuisset, quam extraneus, stupidus, nullo speciali vinculo obstrictus, puer vel adolescens, plebejus. (Lib. I. §. CXIII. 52.) Majorem quoque pœnam feret robustus, quam infirmior, et, si multa irrogatur, plus merito imperandum erit homini pauperi, quam pecunioso alicui Neratio. Ita et si personæ in dignitate constituta, vel ipsi magistrati, illata sit injuria, quis eam severius vindicandam neget, quam si quis ex face hominum contumeliosius habitus sit? Preterea si privati res lucrificiendi caussa contrectare delictum est, pœna dignissimum: quanto magis peculatum admittere, vel sacrilegio sese polluere? Ita acrius puniri animadvertismus desertionem militis, è statione sese proripientis, quam ex hibernis aufugientis ob effectum tristiorum. Denique injuriam, alicui in templō et inter sacra illatam, deteriorem videri, quam quæ in loco privato alioque tempore facta sit, omnes æqui rerum arbitri censem. Ut adeo non sit publici saporis dogma illuc Stoicorum, ἵνα τὰ ἀμαρτιῶντα ἄνθρωποι, omnia delicta esse paria. Cic. Paradox. III. Diog. Laert. VII. 120. Contra quos disputans Horat, Serm. I. 3. v. 115. Non vinces ratio hoc, tantumdem ut peccet, idemque, Qui teneros caules alieni infregerit borsig.

Et qui nocturnus divum sacra legerit. Adsit Regula, peccatis que poenam irroget aequas: Ne scusica dignum horribili sectore flagello.

§. CLXVII.

Sed ne id quidem prætermittendum videtur, quod, quum non omnes poenæ ad destruendum hominem facinorosum sint comparatae, sed saepe et id agatur, ut, qui deliquerit, emendetur, et cautius mercari in posterum discat, (§. CLX. 45.) caveri debeat, 79) caussa infilige- ne omnes, qui poenæ dant delictorum, infamia no- dæ non tentur, siquidem eo ipso fit, ut non amplius idonea debent reipublicæ membra habeantur, adeoque illis vix occa- famosæ sit, victimum amictumque sibi honestis artibus com- esse.

§. CLXVIII.

Inter immanentia majestatis jura est etiam jus TRIBUTA et VECTIGALIA imperandi civibus, quin et eorum bona, exigente necessitate, reipublicæ usibus competit, quod jus DOMINUM EMINENS adpellare mos est. *) Quum enim ea omnia licita esse oporteat sumtributa, sine quibus finem reipublicæ, pu- et domi- ta internam externamque securitatem, obtinere non nium ali- possent: (§. CXXXV. 29.) securitas autem illa obtine- quod e- ri vix posset, nisi cives conferrent pecunias, ferent- minens. dis reip. communis oneribus necessarias, et aliquando eorum bonis uterentur imperantes: consequens est, 80) ut imperantibus competere debeat jus exigendi collatitiam pecuniam, et 81) dominium aliquod eminentis exercendi.

*) Fateremur tamen, non satis commode hoc adhiberi voca- bulum, quum diversi sint DOMINII et IMPERII con- ceptus, et non illud, sed hoc competit imperantibus. Unde, quod Grotius de jure belli et pac. I. 1. 6. primus vocavit dominium eminentis: id Seneca, de benef. VII. 4. rec- tius denominavit potestatem. Ad Reges, inquit, POTESTAS omnium, ad singulos proprietas perinet. Add. V. A. Corn. van Rynkersh. Quest. jur. publ. II. 15. p. 290. Hinc non male quidem Wittebergenses ICti potestatem illam

ex

ex imperio, non dominio quodam, derivandam esse con- tendunt adversus Jo. Fr. Hornium: (Vid. Guil. Leyseri collectionem scriptorum eristicorum, quam pro imperio contra dominum eminentis inscripsit, ediditque Witeb. MDCLXXIII.) Sed dura lis est de vocabulo reique ori- gine, et de ipso jure imperantium bona civium urgen- te necessitate reip. usibus adPLICANDI, nemo dubitat, cur vocabulum semel receptum plane proscribendum putare- mus, nullam omnino idoneam rationem vidimus.

§. CLXIX.

Quia ergo imperanti competit jus bona civium, urgente necessitate, reipublicæ usibus adPLICANDI: (§. Jus ejus CXXVIII. 81.) facile intelligitur, 82) eidem etiam, circa bo- nondum urgente necessitate, jus esse, custodiā ve-na ci- luti suscipiendi bonorum privatorum, *) ut illa, ur- vium in gente necessitate, in promtu sint, sufficientque rei- statu publicæ: adeoque 83) et jus leges ferendi de bo- nis recte utendis, transferendis, et alienandis, (Lib. I. §. CCCXVII) et 84) commercia tum foederibus firmandi, tum 85) certis legibus, prout è republica esse videntur, restrigendi, quin et, 86) quæ exporta- ri è territorio quæque invehī liceat, definiendi, 87) leges sumtuaria ferendi, 88) opificia provehendi, 89) agendique omnia, quibus effici possit, ut gliscant opes civium, et reip. usibus sufficient.

*) Quo fundamento etiam nititur jus imperantium supre- mum, ut et tutores curatoresve constituere pupillis, minori- bus, morbo aliquo sonlico laborantibus, furiosis, prodigiis, absentibus, feminis, deinde his administratoribus certas leges præscribere eos ad rationes reddendas adigere, et non ex fi- de gerentes removere possint. Interest enim reipublicæ, rem horum hominum, qui ipsi superesse rebus suis nequeunt, salvam esse. Unde Plato de Legib. Lib. XI. pupillos non ad privatorum, sed publicam civitatis curam pertinere scri- bit, eosque vocat παγαναλαθηνα πειριγον και τετωλιτην, de- possum maximum et sacratissimum reipublicæ. Quin ea re factum est, ut Germani jam inde ab antiquissimis tem- poribus ipsis imperantibus et magistratibus vindicarent supremam aliquam tutelam. de qua nos olim disserere meminimus in exercitatione de supra principium et ma- gistratum. tutela.

Hhh ij

§. CLXX.

§. CLXX.

Et talia quidem sunt jura, quæ imperanti in statu reipublicæ ordinario competunt. Quum vero dominium illud eminens, potissimum sese exserat in statu extraordinario, vel urgente necessitate: (§. CLXVIII.) consequens est, 90) ut imperanti fas sit, tempore belli privatorum agros castris occupare, 91) iisdem munimenta operaque publica imponere, l. 9. C. de oper. public. 92) segetes pabulando colligere, 93) vias publicas novas, deficientibus vetustioribus, per civium fundos munire, l. 14. §. 1. D. quemadmodum serv. amitt. 94) ædes suburbanas, ubi Hannibal ante portas est, destruere, et quæ sunt hujus generis alia.

§. CLXXI.

Quandoquidem vero id fieri tantum potest, urgente NECESSITATE, (§. CLXVIII.) necessarium vero est, sine quocumque reip. salus, quæ suprema lex esse debet, (§. XXV. 78.) libertas, et securitas, salva esse non potest: merito inde colligimus, 95) hanc potestatem non solum sese exserere, si quando id extrema reipublicæ necessitas exigit, verum etiam, 96) quoties id vere est reipublicæ utile: maxime quum plerumque utilitas in necessitatem incidere soleat. V. A. Corn. van Bynkers. *ibid.* p. 292. Attamen 97) ei juri vix locus est, quando privata tantum principis utilitas in eo vertitur, si alicui jus quæsumum auffertatur, multo minus, 98) quando aliquid non necessitatis utilitatisque, sed voluptatis caussa, occupatur. Quin 99) hoc ipsum jus dominii eminentis ita comparatum est, ut bonus princeps facile patiatur, ejus fines regi, et illo non nisi modestissime uti vellet. *) Bynkersh. *ibid.*

*) Limitationes has merito adjunximus, ne hoc jus abeat in summam injuriam. Hinc graviter Deum indignatum esse animadvertisimus Achabo Regi, Nabotho exorturo vineam, tamquam palatio proximam, tantum ut eam in hortum olitorium converteret. I. Reg. XXI. 2.

CLXXII.

Nam

Nam et ad privatum regis improbi commodum, et ad voluptatem magis, quam ad utilitatem, pertinebat illa postulatio. Sed et Senatus Romanus item secundum Prætores, et contra M. Licinium Crassum, dare noluit, quum illi per hujus fundum derivare vellent aquæductum, qui ornatus et voluptatis magis, quam utilitatis, caussam habere dicebatur. Liv. XL. 5. Ita sane caussam repræsentavit Marc. Zuer. Boxhorn. *Disquisit. polit. casu XXXI.* Et tamen laudatissimus Bynkershoek attulit diploma Guilielmi Arausiaci, quo magistratu Leidensi facta est potestas, areas privatorum, soluto possessoribus pretio, occupandi, et quidem non modo necessarias, sed et, quæ ornatum ædium academicarum, voluntatemque studiosorum facere videantur, (tot cieraat derzelve, en de recreation der Studenten eenig sinti dienlyk.) Ubi tamen vir illustris prudenter addit: *Hac juris publici prudentia ego non uteor, nec usus est Senatus Romanus in causa Crassi, nec etiam usus esset Augustus, de quo Sueton. Aug. Cap. LVI. Forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos.*

§. CLXXII.

Enimvero quum communis républicæ onera communitibus erogationibus ferenda esse, ipsa æquitas doceat: (§. CLXVIII.) consequens est, 100) ut unus civis præ reliquis non sit onerandus, adeoque 101) ei, cui re sua communis salutis utilitatisve caussa carendum est, ex ærario vel arca publica satisfieri debat, *) et, 102) si vel maxime id non in continenti fieri possit, id tamen postea suo jure exigant illi, qui re sua exciderunt, nisi forte 103) contra legem prohibitivam ædificaverint, et ædificium illud, vel qualemque opus, urgente reipublicæ utilitate, destructum sit. Tunc enim tantum abest, ut pretii refusionem recte petant, ut et in poenam incident, legibus expressam. V. A. Corn. van Bynkersh. *ibid.* p. 297.

*) Agnoscent hoc Grot. *de jure belli et pac.* II. 14. 7. Pufend. *jur. nat. et gent.* VIII. 5. 7. Huber. *de jure civit.* I. 3. 6. 44. et quicunque de hoc dominio paullo fusius egerrunt, inter quos palmam merito concedimus laudatissimo Corn. van Bynkersh. *ibid.* qui et Romanos id principium sequitos esse, probat ex Tacito *Annal.* I. 75.

et

et l. 9. C. de oper. publ. Et sane pro eo eadem militare aequitatis ratio, quam pro lege Rhodia de jactu profert Paulus l. 1. D. ad leg. Rhod. ut omnium contributio
sarcitur, quod pro omnibus datum est.

§. CLXXXIII.

An illud Præterea ex eadem definitione patet, 104) jus hoc tantum exercendum esse circa civium bona, non 105) circa bona extraneorum, non hostium, apud nos rerum non extero- perta, adeoque 106) vix excusandos esse principes, hostium qui amicarum etiam gentium rebus et mercibus manus injiciunt, 107) dominos invitatos ad pecunias si- ri possit credendas adigunt, 108) naves amicorum, in portubus suis repertas, sistunt, iisque ad trajiciendas copias suas, vel comeatum avehendum, utuntur. Quamvis hæ angariationes, quas vocant, et frequentes sint, et eo colore excusentur, quod naves etiam alienæ, in alterius principis imperio repertæ, quodammodo subditæ sint, *) eaque angariantur ex recepta palam consuetudine, qua civitates et imperia continentur.

*) Quo colore quum ne uti quidem possent Graci, à Cyri expeditione rediit, eorum facinus tanto videtur ini quis, quamvis id improbare non videatur Grotius de fur. belli et pac. II. 2. 10. Auctor militibus fuerat Xenophon, ut ipse testatur, de expedit. Cyri V. 1. 6. ut acceptis à Trapezuntiis navibus longis, subducerent naves transeuntes, easque, detractis gubernaculis, custodirent, donec tantum habeant illorum numerum, ut iis vehi possint, ita tamen, ut ii, quos cum navibus subducturi essent, communi impensa alerentur, quamdiu militum causa manserint, et mercedem pro vectura acciperent. Quod sane facinus quodammodo excusasset necessitas, si publicis auspiciis militassent. Jam vero vix ullam perspicere possum rationem, ob quam hujusmodi jus compete re potuerit manui militum, qui, invitis civitatibus suis, expeditionem cum Cyro fecerant, rebus potius præclare gestis, quam justitia causæ memorabilem.

§. CLXXXIV.

§. CLXXIV.

Hæc de DOMINIO EMINENTE. Ad TRIBUTA et VETIGALIA quod attinet, reipublicæ dupliciter interest, Quid sis, quam maximam pecunia vim in promtu esse: primum cunctæ ut non desit, unde imperantes pro dignitate sustentarium. tentur: deinde ut et belli et pacis temporibus suppetat pecunia, nervus rerum gerendarum, quo adeo opus est, ut sine eo fiat nihil, quo opus est. Itaque in rebus publicis duplex esse solet arca publica, in quam opes publicæ influant, quarum altera pecuniam imperantium destinatam sustentationi continens, FISCUS, altera, pecunia publicæ destinata, ÆRARIIUM adpellatur, *) quam utramque esse quam locupletissimam, reipublicæ omnino interest.

*) Merito hæc discernimus, quamvis aliquando in monarchiis adeo sibi omnia vindicare soleant principes, ut inter FISCUM et ÆRARIIUM vix discrimen aliquod deprehendas. Auctor sane est Dio Cass. Hist. LIII. p. 506. Augustum et pecuniam et milites in potestate habuisse, addita ratione: Λίγω μήνα τὰ δημόσια ἀπὸ τῶν ικανών απολεγότο, ἵγεῳ δὲ παῦτα πρὸς τὸν γρῦπην ἀντίστησε. Nam licet pecunias suas dicas causa ab arario separatas haberet: re ipsa tamen his quoque suo arbitrio utebatur. Sed quum hic non, quid fiat, dispiciamus, sed quid fieri oporteat: merito distinguimus utramque arcam publicam, quam et in aristocratiis, aliisque rebus publicis, accurate discerni, animadvertisimus.

§. CLXXV.

Quum ergo in FISCUM inferantur pecunia, impe- rantium sustentationi destinatae: (§. CLXXIV.) æquum Quid ad visum est gentibus plerisque, 109) non modo certa locupletatio prædia, certosque terrarum tractus, adsignari impe- riantibus, è quorum redditibus dignitatem tuerentur, fiscum quæ hodie vocant DOMANIA, vel DOMANIALIA, verum sit exco- etiam 110) iisdem relinqu portiora aliaque vectigalia: gitatum at 111) præcipue omnia αὐτοῖς, intra reipublicæ ter- ritorum, cedere imperantibus (Lib. I. §. CCXLIII. sequ.) Quam postremam fiscum locupletandi rationem eo

eo magis placuisse animadvertisimus plerisque gentibus, *) quo minore cum singulorum dispendio est conjuncta.

*) Maxime gentes originis Germanicæ, de quibus Grot. *de jure belli et pac.* II. 8. 5. Germaniæ populi, quum principibus ac regibus bona quadam essent adsignanda, unde dignitatem suam sustinerent, sapienter existinaron, ab illis rebus incipendum, que sine damno cujusquam tribui possunt, cujusmodii sunt res omnes, que in dominium nullius pervenerunt. Quo jure usos et Ægyptios video. Nam et ibi Regum procurator, quem idem Αἰγύπτιος vocabant, vindicabat res ejus generis. Enimvero quæ de Ægyptiis refert Grotius, petita ex Strabon. *Geogr. Lib. XVII.* p. 1148. edit. noviss. ei non tam ad Ægyptios, quam ad Romanos, Ægyptiorum dominos, pertinet. Ibi enim Αἴγυπτος non alias est, quam procurator Cesari, vel rationalis, et de eo refert Strabo, αὐτὸν τὸν ἀδιστότατον καὶ τὸν εἰς Καίσαρα πίπτεντα φερόντανταν οὐντανταν. Illum in ea inquirere, quæ in nullius dominio sint et seorsum Cesari cedant, id est, in bona caduca et vacantia, ceu recte ad eum locum notavit Casaubonus.

§. CLXXVI.

Quandoquidem ergo bona domania ad tuendam Jura bo- imperantium dignitatem sunt comparata: (§. CLXXV. norum 109.) facile intelligitur, 112) ea esse inalienabilia, ac doma- proinde 113) alienata à successore, sive universalis, si- nialium. ve singulari, posse revocari, nec 114) quidquam interesse, sive pro parte, sive universa ad alios pri- vatos translata sint, siquidem, quod nostrum non est, ejus nee exigua partem alienare possumus, uti recte ait Grot. *de jur. belli et pac.* II. 6. 11. ubi tamen 115) alienationes illas, cum consensu populi factas, subsistere, *) et 116) fructus hujus patrimonii ab ipso pa- trimonio distinguendos esse, recte monet.

*) Sive initio consenserit populus, sive alienationem postea demum ratam habuerit. Cujus rei exempla innumera vi- dit Germania nostra. Quum enim tam profusa fuerit veterum Imperatorum et regum liberalitas in bonis domaniali- bus maxime in ecclesias transferendis, ut ex iis hodie vix quidquam supersit: nemo tamen dixerit, licere im-

pe-

peratori, ea vindicare, quum eas alienationes jam pri- dem ratas habuerint Imperii ordines. Immo quamvis Imperator promittere soleat, se Imperii jura et redditus recu- peraturum, *Capitul. Caroli VI. art. X.* id tamen ita in- telligendum esse, monet ii, qui jus publicum Imperii Romani Germanici exponunt, ut id salvis legibus pu- blicis fiat. Et male res cessit plerisque, qui de recuperan- dis imperiis solliciti fuerunt, imperatoribus et regibus, ve- luti Henrico V. Rudolpho I. Alberto I. et aliis. *Conf. Schwederi Diss. de domanio imperii.*

§. CLXXVII.

Quia prætecea et ~~ad~~ imperantibus adsignare placuit: (§. CLXXV. 111.) non difficile erit, redde- Jus fis- rationem, 115) cur fiscus ubique pæne sua esse esse ci circa contendat ea, quæ jure Romano vel communia, vel ~~ad~~ publica habentur, veluti 116) marium, quæ territo- rium adluunt commoda, *) 117) flumina, 118) sil- vas majores, adeoque 119) et jura piscandi, venan- dique, nec non 120) jus fodiendi mineralia et metal- la, 121) bona vacantia occupandi, 122) gemmas et lapillos mari ejectos colligendi, 123) adluviones, 124) novas insulas, 125) alveos derelictos, quin alicubi 126) et thesauros, 127) et errores ac spurios vindicandi. Tametsi hæc omnia secundum usus gentium ali- ter aliterque sese habere, recte observet Huber. *de ju- re civ.* II. 4. 4. 48. p. 468.

*) Nota sunt, quæ inter viros doctissimos Hug. Grotium, Jo. Seldenum, Rob. Jonstonum, Petr. Baptisam Burgum, Guil. Welwodum, Jo. Isaacum Pontanum, Theod. Gravincelium, et novissime inter Pufendorffium, Huberum, Jac. Gothofredum, Jo. Henr. Boeclerum, Corn. van Byckershoek et Christ. Thomasium, aliosque de dominio maris disceptata sunt, quæ jam repeterem nihil attinet. Nos, uti mare nullius esse nemo negat, ita quin illud occupari possit, occupan- tique cedat, nulli dubitamus, (Lib. I. §. CCXLI. 7.) maxime quum id et olim esse factum, et hodie fieri, ip- sa nos convincat experientia. At quum occupari non so- leant res inexhausti usus, nec earum usu alios exclude- re fas sit; (Lib. I. §. CCXXXV. 9.) in mari vero quæ- dam sint exhausti usus, veluti captura piscium majorum,

III

et

et unionum, vectigalia, similiaque emolumenta: quædam inexhausti usus, veluti navigatio: illis alios excludi posse, his non posse, merito statuimus. Multo magis ergo iis, qui certas terras transmarinas, tamquam suas, possident, licebit alios navigatione, quam vel occupationis, vel commerciorum caussa eo suscipiunt, excludere, nisi pactis et foederibus aliud cautum sit, quem unicujusque gentis in arbitrio sit positum, utrum commercia cum extraneis permittere velit civibus, nec ne. At navigatione, quæ ad provincias transmarinas, non nostras, commettiorum caussa instituitur, non magis quis alios sine injuria prohibere potest, quam usu via publicæ, nisi navi-gantibus obstent pacta et foedera. Talis est nostra de quæstione illa sententia, qui tamen suo quemque sensu abundare facile patimur, maxime quam de maris dominio armis potius et solida vi, quam verbis et argumentis, disceptari soleat. Adeo verum est, quod cecinit Horat. *Carm. I. 3. v. 21.*

Necquidquam Deus abscidit

Prudens Oceanò dissociabiles

Terras, si tamen impie

Non tangenda rates transiliunt valas

Audax omnia perplexi

Gens humana ruit per vetitum nefas.

§. CLXXVIII.

Quum pôrro omnino intersit reipublicæ, fiscum Alia fisi esse quam locupletissimum: (§. CLXXIV.) non miti jura. rum est, 128) et alia jura, quæ ad quæstum, conservationemque rerum pertinent, fisco concedi, in primis 129) jus cudendæ monetæ, 130) jus multtas, 131) commissa, et 132) quævis scelere quæsita occupandi, et quæ sunt hujus generis alia, quæ vulgo licet parum commode, regalibus minoribus accensentur. (§. CXXXV. *) At hic quoque mores variant, prout quævis civitas plus minusve concedit imperantibus suis, vel hi plus minusve longo usu sibi adrogarunt.

§. CLXXIX.

Quod ad æRARIUM attinet, illud fere tributis et vectigalibus locupletatur, nisi tantum sit agri publici, ut

ut ejus fructibus respublica possit sustineri. Quum enim rium lo- (per §. CLXXIV.) imperantes nihil sine pecunia pace cuple- belloque fecerant, Tacit. *Hist. IV. 74.* et, non suffit tant tri- ciente agro publico, illa non aliunde, quam à civi- buta et bus peti possint: consequens est, 133) ut rectores ci- vectiga- vitatum possint civibus imperare tributa et vectiga- lia, 134) sive soli, sive reliquorum ordinum conser- su, prout id reipublicæ forma exigit. 135) Ut ea pos- sent imponere personis, fundis mercibus importandis et exportandis, rebus fungilibus, opificiis, et commerciis, prout id commodissimum videtur, 136) dummodo et fa- cultatum habeatur ratio, *) et 137) cives non ita op- primantur, ut se tamquam servos, omnia imperanti- bus non sibi, adquirere, jure conquerantur.

*) Äquissimum hoc visum est Ser. Tullio, Romanorum re- gi, quem magnam eo ipso gratiam à populo iniisse no- vimus, quod apud Dionys. *Halic. Antiqu. Rom. Lib. IV. p. 215.* permissurum se negaret, pauperes tributorum gra- vatos onere, & alienum contrahere cogi, ac proinde se potius censurum bona omnium, et pro suo quemque cen- su conferre jussurum prout in magnis et bene institutis ci- vitatibus fieri solet, addita ratione: Δικαίω τε νοῦ συμφέ- gον τῷ οὐνῷ τῷ ἀντὸν ἕγουσι, τὸς μὲν πολλὰντες πολλὰ διστίγνουσι, τὸς δὲ ιδίᾳ ἔχοντες, ιδίᾳ. Justum enim existi- mo, et reipublice utile, ut, qui multum possident, multum con- ferant, parum vero, qui sunt in re tenui.

§. CLXXX.

Quod si ergo in imperandis tributis et vectigalibus fa- cultatum habenda est ratio, nec cives his oneribus sunt plane opprimendi; (§. CLXXIX. 136. sequ.) per se la jus- projecto patet, 138) non exigi debere, quod à civi- bus præstari nequit, nec 139) eos pacis temporibus ita enervandos esse, ut in re trepidâ nihil conferre possint: præterea 140) nemini temere concedendam esse immunitatem, nisi tanti sit ejus opera, ut hæc pars publici onoris illa facile pensetur. Denique 141) collatitiam istam pecuniam et sine nimia acerbitate colligendam, et 142) bona fide administrandam, et 143) iis rebus, quibus destinata est, impendendam